

Recenzje

Eligiusz Małolepszy

Mirosław Ponczek: *Kultura fizyczna a Kościół rzymskokatolicki. Antyk – XX wiek.* Częstochowa 2004, ss. 85.

W 2004 r. nakładem wydawnictwa naukowego Politechniki Częstochowskiej ukazała się praca Mirosława Ponczka pod tytułem *Kultura fizyczna a Kościół rzymskokatolicki. Antyk – XX wiek*. Autorem publikacji jest dr hab. prof. nadzw. Akademii Wychowania Fizycznego (AWF) w Katowicach. Aktualnie kieruje Katedrą Humanistycznych Podstaw Kultury Fizycznej oraz Zakładem Historii Kultury Fizycznej. Jako historyk ma w swoim dorobku naukowym kilka pozycji zwartych z zakresu historii katolickiego nurtu kultury fizycznej¹.

Książka ma charakter pracy naukowo-dydaktycznej². Składa się ze streszczenia, wstępu, sześciu rozdziałów, zakończenia, wyboru źródeł i literatury oraz aneksów.

W rozdziale pierwszym przedstawione zostało stanowisko Kościoła katolickiego wobec kultury fizycznej w skali powszechnej i polskiej, poczynając od epoki antyku, a kończąc na czasach nowożytnych. Autor w sposób zrozumiały ujmując stopniową ewolucję w poglądach „papieży (...), innych hierarchów, księży czy też zwykłych jego członków – ludzi świeckich” na sprawy aktywności fizycznej³.

Treść rozdziału drugiego odnosi się do kultury fizycznej w dokumentacji regulaminowej i statutowej Katolickich Związków Młodzieży Polskiej w latach międzywojennych. Jednym z najważniejszych dokumentów, odnoszących się do sfery aktywności fizycznej, był Regulamin Koła Wychowania Fizycznego Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej w „danej metropolii, diecezji czy też parafii na tery-

¹ M.in. M. Ponczek: *Kultura fizyczna w polskich katolickich organizacjach młodzieżowych II Rzeczypospolitej*. Katowice 1997; M. Ponczek: *Kultura fizyczna a Kościół Rzymskokatolicki w Polsce po II wojnie światowej 1945–2000*. Katowice 2003; M. Ponczek: *Kultura fizyczna w dokumentach papieskich i Episkopatu Polski w pierwszym dziesięcioleciu III Rzeczypospolitej*. Katowice 2003.

² Pod tytułem pracy znajduje się zapis „Wybór materiałów uzupełniających do ćwiczeń i seminariów z historii kultury fizycznej”.

³ M. Ponczek: *Kultura fizyczna a Kościół rzymskokatolicki. Antyk – XX wiek*. Częstochowa 2004, s. 9–22.

torium II Rzeczypospolitej”⁴. W zadaniach dla koła wychowania fizycznego uwzględniono m.in. działalność w zakresie aspektów praktycznych i teoretycznych wychowania fizycznego. Koła te zadania miały spełniać poprzez odbywanie ćwiczeń aktywności fizycznej; wygłaszanie odczytów, wykładów, urządzania dyskusji z dziedziny wychowania fizycznego oraz pokazów i zawodów sportowych. Działalność Katolickich Stowarzyszeń Młodzieży Męskiej (KSMM) i Katolickich Stowarzyszeń Młodzieży Żeńskiej (KSMŻ) z okresu 1934–1939 na polu kultury fizycznej regulował statut tych organizacji.

Należy zgodzić się z konkluzją M. Ponczka, zamieszczoną w końcowym fragmencie rozdziału: „Kultura fizyczna mogła być lepiej wykorzystana w działalności polskich młodzieżowych organizacji katolickich. Kościół rzymskokatolicki w II Rzeczypospolitej nie chciał jednak zachwiać równowagi pomiędzy celami edukacji religijnej z jednej strony a zadaniami wychowania państwowego z drugiej”⁵. Warto jednak zaznaczyć, iż Katolickie Związki Młodzieży Polskiej odegrały ważną rolę w upowszechnianiu różnych form uczestnictwa w kulturze fizycznej wśród młodzieży, szczególnie w środowisku wiejskim.

Rozdział następny dotyczy kultury fizycznej w działalności Stowarzyszeń Młodzieży Polskiej oraz organizacji młodzieżowych Akcji Katolickiej w Polsce do 1939 roku. Autor przedstawił w zakresie syntetycznym różne formy uczestnictwa w kulturze fizycznej – sport, wychowanie fizyczne (także przysposobienie wojskowe) – oraz aktywność turystyczno-krajoznawczą w działalności młodzieży katolickiej. W okresie międzywojennym powiększała się liczba osób uczestniczących w aktywności fizycznej. Jednym z argumentów potwierdzających ten wniosek była wzrastająca liczba instruktorów wychowania fizycznego, absolwentów kursów wychowania fizycznego⁶.

Działalność turystyczno-krajoznawcza była uzupełnieniem aktywności fizycznej młodzieży katolickiej oraz, jak słusznie zauważył Autor: „może być pozytywnie oceniona zarówno od strony wychowawczej, jak i organizacyjnej, głównie w kategoriach poznawania rodzimej przyrody i zgłębienia historii oraz kultury własnego narodu”⁷.

Rozdział czwarty dotyczy kultury fizycznej w działalności Katolickich Organizacji Młodzieżowych lat Polski Ludowej. W tym rozdziale przedstawiono dwa zagadnienia – kulturę fizyczną w katolickich stowarzyszeniach młodzieży męskiej gnieźnieńsko-poznańskiej i krakowskiej prowincji kościelnej w pierwszych latach po II wojnie światowej (1945 – 1952) oraz niektóre formy kultury fizycznej w działalności duszpasterskiej Kościoła rzymskokatolickiego okresu Polski Ludowej (do 1989 roku). Przejawy kultury fizycznej w działalności Katolickich Stowarzy-

⁴ Tamże, s. 24.

⁵ Tamże, s. 25.

⁶ W programie kursu wychowania fizycznego uwzględniono zajęcia z zakresu praktyki i teorii wychowania fizycznego i sportu.

⁷ M. Ponczek, *Kultura fizyczna a Kościół...*, s. 35.

szeń Młodzieży Męskiej gnieźnieńsko-poznańskiej i krakowskiej prowincji kościelnej nie rozwijały się równomiernie na całym terenie, np. „działalność KSMM krakowskiej metropolii kościelnej w dziedzinie kultury fizycznej koncentrowała się przede wszystkim w regionie krakowskim oraz w bielskim, żywieckim i częściowo kieleckim. Nie potwierdziła się natomiast aktywność sportowa i turystyczna KSMM w diecezjach: częstochowskiej, katowickiej i tarnowskiej”⁸. Autor poruszył problem rozwiązywania Katolickich Stowarzyszeń Młodzieży (na przełomie lat czterdziestych i pięćdziesiątych XX wieku) przez ówczesne władze w Polsce.

W rozdziale piątym omówiono stanowisko Kościoła rzymskokatolickiego wobec sportu i innych form kultury fizycznej w Polsce w okresie transformacji ustrojowej (1989 – 2000). W tekście rozdziału odnajdujemy szereg cytatów, świadczących o tym, iż zagadnienie i rola aktywności fizycznej w życiu społeczeństwa polskiego nie była obca hierarchom Kościoła rzymskokatolickiego w Polsce, m.in. we fragmentach Listu Pastorskiego Episkopatu Polski o zagrożeniach zdrowia i sportu z 4 lutego 1991 r. czytamy: „Powszechnie nie docenia się zdrowia, nie wie się jak postępować, aby je chronić czy wręcz pomnażać. Brak jest elementarnych postaw i zachowań zdrowotnych, wzrasta liczba osób niepełnosprawnych, nie z racji wieku, ale chorób cywilizacyjnych, a schorzeniom tym wielokrotnie ulegają ludzie bardzo młodzi – niehigieniczny tryb życia społeczeństwa, coraz szerzej panoszące się nikotyna, alkohol i narkotyki, niemal powszechny zanik racjonalnego służącego zdrowiu wykorzystania czasu wolnego (...). Sport sprzyja rozwojowi silnej woli, wytrwałości, rywalizacji, wzbudza potrzebę aktywności. Uczy konieczności podporządkowania się określonym zasadom, poczucia obowiązku i odpowiedzialności, kształtuje naszą osobowość. Dobrze rozumiany sport jest ascezą i może stać się dla człowieka drogą do uświęcenia”⁹.

Rozdział szósty odnosi się do sportu i turystyki w enuncjacjach VII Pielgrzymki Jana Pawła II do Ojczyzny oraz z okazji Jubileuszu Sportowców w 2000 roku. Jak pisze M. Ponczek, „osobą, która przyczyniła się do stymulacji procesu akceptacji sportu i turystyki w doktrynie oraz nauczaniu społecznym Kościoła rzymskokatolickiego (w latach 80. i 90. XX wieku) był Jan Paweł II”¹⁰.

Walorem pracy i cennym rozwiązaniem dydaktycznym jest umieszczenie pytań pomocniczych na końcu każdego rozdziału pracy. Jest to cenna wskazówka dla studiujących książkę. Wartościowym uzupełnieniem jest również zamieszczony wybór źródeł i literatury oraz aneksy.

Książka Mirosława Ponczka stanowi cenny wkład do dziejów kultury fizycznej, szczególnie jej katolickiego nurtu. Ze względu na jej charakter naukowo-dydaktyczny szczególnie polecam tę pracę zarówno badaczom przedmiotu, jak i studentom Akademii Wychowania Fizycznego, innych uczelni kształcących kadry dla potrzeb kultury fizycznej oraz studiującym historię.

⁸ M. Ponczek, *Kultura fizyczna a Kościół...*, s. 45.

⁹ Tamże, s. 52–53.

¹⁰ Tamże, s. 61.